

Антикризисни икономически и социални мерки

А. Мерки от по-общ характер до края на 2020 година

Световната икономика е изправена пред много тежко изпитание. Financial Times пише с тревога, че икономическите процеси спряха внезапно, което не се е случвало в мирни времена. Инвеститорите са силно загрижени за излизането от кризата. Големите икономики влязоха в кризата в различно време. Първо Китай, после Европа и накрая Америка. Американският спад на БВП е по-дълбок от този в кризата през 2007/2009 г.

Според прогнозата на МВФ, световният БВП ще спадне през 2020 г. с 3% по най-благоприятния вариант. „Ако чумата не се овладее през втората половина на годината, спадът може да бъде два пъти по-висок. Доходът на човек от населението ще се свие през тази година в 170 страни по света. Само развиващите се пазари ще трябва да изплащат или рефинансират заеми за 4,3 трилиона долара до края на 2020 г. За един месец инвеститорите са изтеглили около 100 млрд. долара от развиващите се страни – три пъти повече, отколкото при кризата от 2007-2009 г. Стабилизацията в бедните страни не е възможна без активната помощ на развитите страни. Засега обаче такава солидарност не се вижда. Нито засилено международно сътрудничество. Дори Европейският съюз не може да се споразумее да обедини ресурсите си. Правителствата затварят граници, забраняват износ, а международна координация не съществува“, каза тези дни главният икономист на МВФ.

Според настоящата прогноза на МВФ спадът на САЩ през тази година ще бъде 5,9%, на Евронзоната със 7,5%, на Германия със 7,0%, на Франция със 7,2%, на Италия – с 9,1%, на Испания – с 8,0%, на Великобритания – със 6,5%, на Русия с 5,8%, на България 4,0%.

Коронавирусът обаче се очаква да има по-широки и по-дълбоки деструктивни ефекти върху световната икономика, от предишните кризи, причинени от Мерс, Ебола и Свински грип. Ако тогава имаше бавна нормализация в продължение на няколко тримесечия с бюджетна и парична подкрепа за частните стопански предприятия, сега се среща политическа съпротива.

Светът е вече в рецесия. Безработицата расте навсякъде. JPMorgan очаква спад на БВП в Америка от 14% през второто тримесечие, Goldman Sachs прогнозира 24%. В Световната Търговска Организация (СТО) се боят, че световната търговия може да се свие с 13 до 32% през тази година. Предупреждават, че трябва да живеем в социална дистанция поне още една

година или повече. Това ще зависи и от по-нататъшната политика на правителствата. В Америка насочват 2,2 трилиона долара за тази цел. Наскоро от ЕС съобщиха, че също заделят трилиони евро. Тези мерки целят да укрепят икономиката, за да не падне по-дълбоко отколкото може да допуска здравословната криза и натрупването на негативно бреме над бизнеса и гражданите.

Големият въпрос е дали и този поток от ресурси е достатъчен. Някои смятат, че са необходими много по-големи стимули. Че **„рискът да се прави твърде малко е по-голям от риска да се прави твърде много“**, както казваше на времето Stevenson (прочут шотландски писател от края на XIX век). Ако вирусната криза свърши скоро или ако правителствата правят достатъчно, може да се очаква начало на стопанско оживление. Но ако сме направили твърде малко с икономическите мерки, когато вирусната криза отmine, ще бъде много по-трудно да се започне стопанско оживление.

България е част от европейската и световната общност. **До сега и засега кризата у нас е преди всичко вирусна. Главни действащи лица са лекарите и те се справят добре.**

Сега сме в преходен период. Кризата преминава постепенно от предимно здравна в предимно икономическа. Аз очаквам спад на БВП у нас през тази година около 8-10%, фалити на стотици средни и малки фирми, безработица около 12-13% (380-420 хил. души), драстичен спад на доходите и потреблението с около 10-12%, бюджетен дефицит около 8-10%, влошаване на всички икономически и социални показатели. Очаквам, че кризата ще продължи и през 2021 г. А също и през следващите години, макар и затихваща.

Не е възможно ако вирусната част от кризата приключи примерно в края на юни тази година, икономиката да заработи нормално от началото на юли-август, както очакват някои оптимисти. За мен е несериозна прогнозата на един икономист от Световната банка, че спадът на БВП у нас през тази година ще е само 3,7% и че идущата година ще имаме растеж от 3,9%.

В Еврозоната очакват спад на БВП за тази година около 10%. А 67% от нашия износ е за ЕС и особено за Германия, Италия, Румъния, Гърция, Франция, Испания. Това е едно от основанията ми да очаквам подобен спад и у нас.

Аз не виждам изход от кризата в европейски и световен мащаб по-рано от края на 2021 или началото на 2022 г. Дано не е през 2023 година. Воден от тези съображения конструирах таблицата с прогноза за най-важните макроикономически показатели на България с такъв времеви хоризонт.

С всичките условности на такава прогноза, се опитвам да предвидя някои от най-важните ни макроикономически показатели за 2020-2023 г. Виж таблица 1. Периодът не е дълъг и на пръв поглед е лесно да се прогнозира. Но

обстановката е сложна и динамична. Първо, медиците все още не са опознали характера на коронавируса и не са открили лекарство срещу него. Второ, като малка отворена икономика, социално-икономическите процеси тук не зависят главно от нас. До 80-85% те се решават от процесите и икономическата политика извън нашите граници. Това прави работата ми много по-трудна и рискована. И все пак, дано опитът ми е частично успешен.

Подобна прогноза би трябвало вече да е направена от нашето Правителство, но аз не съм я виждал. Не съм дори чувал за нея.

Таблица 1. Основни макроикономически показатели на България

Показатели/Години	2018	2020	2021	2022	2023
Прираст на БВП - %	3,1	-8-10	5-6	-1-2	1
Вътрешно потребление - %	4,6	-10-12	-6-7	-1-2	0-1
Инфлация по потребителски цени-%	2,8	4,0	2,5	2,5	2,5
Брутообразуване на основен капитал - %	5,4	-6-8	-4	1	3
Износ на стоки и услуги - %	1,7	-14-16	-10	-2	0
Внос на стоки и услуги - %	5,7	-17-18	-14	-6	4
Безработица - % към работоспос. население	5,2	10-12	10-11	5-6	5
Доходи от заплати и пенсии - %	9,7	-9-11	-7-8	-1-2	1
Външнотърговски баланс - % от БВП	-3,3	-3-4	-4	-4	4
Преки чуждестранни инвестиции -% от БВП	1,9	0,1	0,2	0,2	0,5
Бюджетни приходи - млрд. лв	39,6	29,0	29,5	31,0	35,0
Бюджетни разходи и вноски в ЕС – млрд. лв.	39,5	45,0	46,5	42,0	42,0
Бюджетно салдо - % от БВП	0,1	-16,0	-16,0	-11,0	-7,0
Държавен дълг - % от БВП	18,8	28	35	38	40

Източник: Сайт на Министерство на финансите за 2018 г.

Пояснение: Данните за 2018 г. са фактически, а за останалите години – мои прогнози.

Знакът за процент означава промяна в сравнение с предходната година, освен ако изрично е означено друго. Знакът минус (-) означава намаление или дефицит.

Изправени сме пред много голяма опасност. Най-застрашени са: наемният труд, младите семейства, малкият и средният бизнес, свободните професии, възрастните хора. Те могат да разчитат главно на **безвъзмездна държавна помощ**. И трябва да я получат. **Кредитът** също е важен, но ще играе спомагателна роля. Защото подлежи на връщане, въпреки че може да е безлихвен и да е освободен от редица други обезпечения.

Добре, че България отдавна е подготвена. Като че ли сме очаквали подобна криза. За разлика от повечето европейски страни, **имаме голям дългов потенциал.** При средна публична задлъжнялост на ЕС в началото на 2020 г. над 80% от БВП, нашата е 22,3%. Ако през следващите няколко години увеличаваме постепенно задлъжнялостта си до 40%, ще разполагаме с повече от 20 млрд. лева допълнителен ресурс. Ако допуснем 50%, при толерирани от ЕС 60% от БВП, само по тази линия ресурсът ни

ще е около 30 млрд. лв. Освен това имаме **фискален резерв от 10 млрд. лв.**, от които (ако са налице) можем да използваме половината. Имаме добър **валутен резерв**, на което ни задължават правилата на Валутния борд. Имаме **ресурси от ЕС над 1 млрд. Евро**. Освен това, можем да реструктурираме част от **кохезионния и от структурните си фондове от ЕС**.

Почти е сигурно, че ще можем да разчитаме и на допълнителни ресурси от ЕС. По днешни данни от Брюксел Европейската Комисия е решила да отпусне 500 млрд. евро за подпомагане на страните членки. Очаквам няколко милиарда от тях да бъдат заделени за България. Достойно за съжаление е, че Германия, Холандия и другите влиятелни страни са отклонили идеята за еврооблигации. Това показва, че дори и в трудни времена не може да се разчита на солидарност в ЕС.

С малко по-голямо стратегическо въображение от страна на нашето правителство при използването на изкуствено отглежданите бюджетни излишци, **можехме да имаме още по-големи вътрешни резерви**. През последните тримесечия на последните няколко години бяха изразходвани безотговорно поне 5-6 млрд. лева, с решения на министър-председателя и оформени от правителството, зад гърба на Народното събрание, в нарушение на Конституцията. В някои случаи произволно, без предварителни анализи.

Този дългов тил е създаван от много години. **В 2008 г.** (преди да дойде Бойко Борисов на власт) **държавният ни дълг беше само 13,0% от БВП**. „Заслуга“ на неговото правителство е, че го увеличи почти двойно – на 22,3%.

Благодарение на този публичен ресурс **държавата ни може сега да диша по-спокойно в трудните години**, без да се увлича обаче в безразборно лекомислено харчене. Защото този ресурс не е за една година. На дългов ресурс ще разчитаме и през следващите години. А може би и за още доста години.

За да се ориентираме по-добре къде кризата може да ни удари най-силно и от къде, след време, може да започне съживяването на икономиката, е важно да познаваме нейната структура (виж таблица 2).

Таблица 2. Структура на българската икономика

Отрасли и дейности	%
Селско, горско и рибно стопанство	4,2
Добивна и преработваща промишленост, енергетика	23,1
Строителство	4,3

Търговия, транспорт, ремонт на автомобили, хотелиерство и ресторантьорство	22,6
Информация и далекосъобщения	6,2
Финансови и застрахователни дейности	6,4
Операции с недвижими имоти	10,4
Професионални изследвания, наука, административни и спомагателни дейности	6,0
Държавно управление, здравеопазване, образование, социални дейности	14,1
Култура, спорт, домакински и други дейности	2,2
Брутна добавена стойност – общо	100,0

Източник: Статистически справочник на НСИ, 2019 г., с. 121.

Пояснение: Групировките на отраслите, подотраслите и дейностите са крайно несполучливи, но такъв е официалният източник и аз не мога да се отклонявам от него.

Най-силно ще пострадат (и вече страдат) туризмът, хотелиерството, ресторантьорството, външната и вътрешната търговия, ремонтните дейности, някои подотрасли на растениевъдството, повечето подотрасли на преработващата промишленост и особено машиностроенето, някои подотрасли на химическата промишленост. Ще има спад в операциите с недвижими имоти, с изключение на някои спекулативни дейности с тях. Силен спад ще има в областта на културата, изкуството, спорта.

Най-трудно и бавно ще бъде съживяването в туризма, хотелиерството, ресторантьорството, търговията, транспорта, някои подотрасли на преработващата промишленост.

Подем по време на кризата ще има във финансовите и застрахователните дейности, в електрониката и далекосъобщенията, в здравеопазването и социалното подпомагане.

През последните дни чувствам все по-голяма тревога в нашето общество, че вече, макар и да започва да се прави нещо, **антикризисните социално-икономически мерки на правителството са недостатъчни за смекчаване на тежката криза** в която бързо навлизаме. А от приетата тези дни ревизия на бюджета, не съм убеден, че то си дава сметка какво ни предстои.

Тук ще посоча някои от антикризисните мерки, към чиито приложение трябва незабавно да пристъпим.

КАКВО ДА СЕ ПРАВИ?

1. Да се предостави пряка държавна помощ на останалите без работа социално осигурени работници и специалисти от държавни и частни предприятия, от всички сектори (индустрия, земеделие и услуги) – до 90% от досегашната средна брутна работна заплата за страната (или от средната заплата на съответния работник или специалист), заедно с осигуровките, на първо време за 6 месеца, ако нямат друг доход. При доказана невъзможност на малката фирма, изправена пред неизбежен фалит, помощта може да бъде и до 100%

Такава помощ е крайно необходима за действително малките фирми. Това е максимумът, който нуждаещите се малки компании могат да понесат. България е страната с най-ниска средна месечна заплата в ЕС (виж таблица 3.). Нашата минимална заплата също е най-ниската в ЕС (виж таблица 4.). Същото е съотношението в пенсиите. Ние сме рекордьор в ЕС и по доходно разслоение. Съчетаването на най-ниските доходи с най-голямото доходно разслоение формира България като страната с най-остра социална поляризация в ЕС. **Това е много опасно!**

Таблица 3. Средни месечни заплати в някои страни от ЕС - в евро

Страни	Бруто	Нето
Австрия	4261	2885
България	647	508
Румъния	1090	667
Литва	1318	834
Латвия	1081	801
Словакия	1371	1024
Унгария	1100	729
Полша	1321	952
Чехия	1320	1005
Хърватска	1183	872
Естония	1389	1193
Гърция	1060	890
Португалия	1130	970
Словения	1897	1234
Испания	2244	1806

Дания	5179	3263
Финландия	3380	2509
Франция	2957	2225
Германия	4012	2439
Холандия	2856	2152
Швеция	3194	2458

Източник: Евростат

Пояснения: Брутните месечни заплати в национални валути са превръщани в евро по съответните валутни курсове, а нетните са получавани след приспадане на съответния данък върху дохода по националните законодателства. Данните са за 2018 г. и само за няколко страни – за 2017 г. поради липса на такива за 2018 г. За 2019 г. все още не са публикувани официални данни.

България е страната и с най-ниски пенсии в ЕС – около два пъти по-ниски от това, на което следва да сме при нашето равнище на развитие и многократно по-ниски от развитите западноевропейски страни. Коефициентът на заместване (отношението между получавана пенсия и получавана преди това работна заплата) у нас е най-нисък. За преодоляване на това изоставане трябва да се **поддържа ускорено нарастване на пенсиите в продължение на години.**

В България няма по-голям дефицит от дефицита на справедливост! **Разпределителните и преразпределителните отношения у нас са крайно несправедливи.** За характера на тази политика може да се съди по разпределението на новата стойност между труда и капитала (**между заплати и печалби**) и по равнището на данъчното облагане (това, което мобилизира държавата с **данъците** и това, което оставя на работодателите). Те намират обобщен израз в **дела на държавните приходи и разходи в консолидирания бюджет.** Този дял у нас е около **35-36%**, а ако се вземат само данъчните приходи – **под 30%**, при **48,5% средно в ЕС.** В някои европейски страни е **още по-висок:** Словения – 59,7%, Финландия – 57,8%, Франция – 57,1%, Дания – 56,7%, Белгия – 54,4%, Швеция – 53,3%, Австрия – 50,9% и т.н.

Зад ниските проценти в България се крие траен 30-годишен стремеж на властите да оставят преобладаващата част от новосъздадената стойност на предприемачите и да оцетяват работещите, интелигенцията, младите хора, дребния бизнес, пенсионерите и изостаналите региони. Това изостря доходното неравенство в продължение на много години.

Освен по средната заплата, **за бедността в една страна може да се съди и по фактическата минимална заплата.** По най-нови данни на Евростат България е с **най-ниската минимална месечна заплата в ЕС** (виж таблица 4.).

**Таблица 4.
Минимални заплати в
някои страни от ЕС.- в евро**

Страни	Минимална заплата
България	312
Румъния	491
Латвия	430
Литва	607
Унгария	639
Чехия	584
Хърватска	546
Словакия	580
Полша	604
Естония	584
Португалия	741
Гърция	758
Словения	886
Испания	1050
Франция	1521
Германия	1599
Холандия	1616
Ирландия	1563
Белгия	1563
Швейцария	3258

Източник: Евростат

Пояснение: Данните са за 2018 г. България продължава да е с най-ниска минимална заплата в ЕС - 312 евро.

България се нуждае от радикално нова политика на разпределение и преразпределение на доходите. Освен че трябва да се повишават доходите, финансовото бреме трябва да се премества постепенно от изнемогващите бедни и средни слоеве, както е сега, към заможните и богатите, което те могат да понесат безпроблемно. Това е и справедливо, защото е балансиран подход в отношението към труда и капитала, към който всяко българско правителство трябва да се придържа през следващите години и десетилетия. Така ще се запази и финансовата и социалната стабилност. То ще се постигне с по-високите заплати и пенсии, посочени по-горе, а също и с реформа в данъчната система.

Крещяща е потребността от ограничаване на голямото доходно неравенство. Както е известно, то се измерва с разликата между най-ниските и най-високите 20% от доходите, с коефициента Джини и с други методи. Колкото по-висок е коефициентът Джини, толкова по-голямо е неравенството (виж таблица 5.), а също и с други инструменти. В таблицата използвам коефициента на Джини, който е най-популярният.

Таблица 5. Доходно неравенство в някои страни от ЕС – коефициенти на Джини

Страни	Коефициенти
ЕС-28	30,9
България	39,6
Румъния	35,1
Литва	36,9
Словакия	20,9
Норвегия	24,8
Словения	23,4
Чехия	24,0
Швеция	27,0
Финландия	25,9
Холандия	27,4
Австрия	26,8
Унгария	28,7
Франция	28,5
Германия	31,1
Хърватска	30,6
Полша	30,6
Белгия	25,6
Дания	27,8
Ирландия	28,9
Гърция	32,3

Испания	33,2
Кипър	29,1
Великобритания	34,2

Източник: Евростат

Пояснение: Данните са за 2018 г.

България е европейски шампион по доходно неравенство, следвана от Литва и Румъния. Страните с най-справедливо разпределение на доходите са Словакия, Словения, Чехия, Финландия, Австрия.

Също такава е класацията на страните и по разликата между дела в общите доходи на най-бедните и най-богатите 20% от населението. Колкото по-голяма е тази разлика толкова по-несправедливо е разпределението на доходите. **Общо за ЕС разликата е 5,17 пъти.** България и тук е шампион с разлика 7,66 пъти, следвана от Румъния – 7,21 пъти, Литва – 7,09 пъти, Латвия – 6,78 пъти, Италия – 6,09 пъти, Испания – 6,03 пъти и т.н. Най-малка е разликата в Словакия – 3,03 пъти, Чехия – 3,32 пъти, Словения 3,38 пъти, Финландия 3,65 пъти и т.н.

Като имаме предвид, че в България, в другите източно- и западноевропейски страни със средни и високи доходи, се укриват доходи, тези различия са занижени. Особено в България и други източноевропейски страни, където укриването е почти масово. На това основание може да се редполага, че разликата между най-високите и най-ниските 20% в разпределението на доходите у нас е около 9-10 пъти. А може би и повече, но е трудно за доказване.

При съпоставянето на различни страни по средно равнище на доходите и по вътрешно доходно неравенство, се установява коя е **страната, осигурила най-висока социална справедливост и най-голяма мизерия на своите граждани.** И по този важен критерий за социално-икономическа мизерия и за социална безотговорност пред своя народ, **шампиони са българските правителства.** Ние имаме най-ниско средно равнище на доходите и най-ниска минимална заплата, припокриващи се с най-високо доходно неравенство. Едно е да си беден в Норвегия, Швеция или Швейцария, друго е да си беден в България или Литва, и още по-лошо е да си беден в някоя африканска държава. Това умножава нашата социална мизерия. От гледна точка на равнището на доходите и на тяхното разпределение през последните 30 години България е най-реакционната държава в ЕС.

Необходимо е държавните разходи в нашия консолидиран бюджет през следващите години да се повишат постепенно до 44-45%. Дори и тогава те ще останат доста по-ниски от другите страни в ЕС. С предлаганите от мен промени ще спадне делът на печалбата (и на нормата на експлоатация) и ще нарастне делът на труда (заплатите) в разпределението на новосъздадената стойност.

Препоръчвам през май-юни 2020 г. **да започне цялостен анализ каква временна нова работа могат да извършват новите безработни** в своята професионална област, в близки до тяхната професия области или в други области, като: ремонтни работи по сгради, улици, пътища, тротоари, строителство на нови пътища, почистване на заблатени речни корита, засаждане на трайни насаждения, почистване на гори от изсъхнали дървета и т.н.

Към юни 2020 г., когато ще има повече информация за хода на кризата и за вероятната ѝ продължителност, Министърът на икономиката, заедно с ръководствата на съответните предприятия, **да проучи възможностите и сроковете за частично или пълно възобновяване на работата в предприятията, уволнили тези работници.** Тогава ще се уточнят и сроковете за евентуално по-нататъшно изплащане на помощите до края на тази година. Ако кризата продължава и по-нататък, в края на 2020 г. да се направи нов преглед и да се вземат произтичащите решения.

Ще има чувствителен общ спад на доходите от заплати. Инфлацията през следващите години вероятно ще остане ниска. Виж таблица 1.

През 2020 г. очаквам намаление на номиналните доходи от заплати с 8-10%, през 2021 г. намаление със 7-8%, през 2022 г. с още 2-3% и леко повишение с 1% през 2023 г. Виж таблица 1. **Очакваното реално намаление на заплатите, заедно с това на пенсиите, ме плашат.** Ако нашите номинални заплати и пенсии бяха два-три пъти по-високи, и ако ние не бяхме страната с най-голямо доходно разслоение между бедни и богати в ЕС, описаното тук влошаване щеше да е неприятно, но – може би поносимо.

Реалностите, обаче са силно тревожни. Първо, и пенсиите и заплатите ни са най-ниските в ЕС, в продължение на много години. Второ, ние сме страната с най-голямо доходно разслоение в ЕС, пак в продължение на много години.

Ако нашите мизерни заплати и пенсии се сринат с очакваните или близки до тях размери, боя се, че положението ще стане непоносимо. Както вече споменах, около 80-85% от домакинствата ще трябва да живеят с доходи под линията на бедността, а 35-40% - под линията на оскотяващата бедност, докато 3-5% ще живеят в охолство. И това охолство ще се демонстрира ежедневно пред масовата бедност с многобройните ултра модерни леки автомобили. Не ми се иска да предвиждам какво може да се случи в България! След като вече години наред около 68-70% от семействата едва оцеляват на линията на бедността.

Това налага спешно да се търсят допълнителни ресурси и още по-радикални политики за смекчаване на очакваната драматична картина с доходите. Най-общо казано, посоките в които трябва да търсим решението са две:

Първо, запазване, а по възможност - леко повишаване на сегашното равнище на доходите, финансирано от нашата държава и със средства от ЕК и повишаване на пенсиите поне с няколко процентни пункта. Препоръчвам **държавата да покрива 70% от досегашната заплата на безработните докато трае кризата, плюс осигуровките**, а работодателите да бъдат задължени (не помолени) да покриват останалите. На малките и средни фирми, които нямат налични средства за покриване на своя дял, държавата да предостави безлихвен кредит чрез Българската банка за развитие. А на тези в най-тежко положение – безвъзмездна помощ или покриване на 100% от получаваната заплата на работниците, преди уволнението им.;

Второ, незабавно пристъпване към частично прилагане на дълго отлаганата данъчна реформа. Както нашата, така и европейската общественост няма да търпят съжителство между икономическата мизерия на над 3,0-3,5 милиони българи с минимални заплати и пенсии и охолство за 3-5% (150-200 хил. души) от населението.

Аз предлагам от 10-15 години да се проведе такава данъчна реформа. Властите обаче не ми обръщаха внимание. Сега се налага да бъде направено нещо в по-сложна социално-икономическа обстановка, защото по-нататъшното отлагане става рисковано

Криза като настоящата, обаче не е най-подходящото време за данъчна реформа. Засега можем да се ограничим само с две малки промени: **първо**, въвеждане на необлагаем минимум до 1000 лв. в Данъка върху доходите на физическите лица и **второ** – въвеждане на диференциран ДДС, а към същинската данъчна реформа да пристъпим след излизането от икономическата криза. На предлаганите промени в ДДС се спирам по-долу.

2. Пряка държавна помощ на загубилите работата си социално неосигурени хора от свободните професии (писатели, художници, артисти, музиканти, певци, архитекти, адвокати, счетоводители и други), - **до една минимална работна заплата (610 лв. за тази година), до септември 2020 г. включително, ако нямат друг доход.** За социално осигурените в тази категория да се прилага редът по т.1.

Към май, юни и края на 2020 г. – същото както по т. 1.

3. Пряко допълнително възнаграждение към пенсиите с постепенно намаляващ размер, с нарастване на пенсията, като се започне от 150 лв.месечно за най-ниските пенсии и се стигне до 20 лв. за пенсиите от 1000 лева. Това да продължава през 2021 и следващите години.

Пенсиите едва ли ще намалееят номинално. Те са толкова ниски, че всяко намаление е социално рисковано. Тенденцията при пенсиите навярно ще бъде към номинална стабилизация или символични повишения, които ще означават намаление в реално измерение, след отразяване ефекта на инфлацията.

През втората половина на 2020 г. и през следващите години много хора ще загубят работата и доходите си, без да имат спестявания, на които да разчитат. Около 60% от българските граждани изобщо нямат спестявания, а преобладаващата част от тези, които имат, са в най-ниската спестовна група - до 1000 лв. на депозит. През септември 2019 г. 5,9 млн. депозита в тази група (предимно на възрастни хора) са притежавали 927 млн. лв или по 157 лв. на депозит. От това следва, че някои хора имат по няколко депозита в тази група.

На тази категория хора, които не получават пенсия по една или друга причина, да се предоставя безсрочно помощ от една минимална заплата. **Желязно правило трябва да бъде: държавата да не оставя български гражданин без никакъв доход, обречен на гладна смърт.**

Много хора, загубили текущите си доходи и без спестявания, няма да могат да правят редовните си битови плащания: за електричество, за вода, отопление, телефон, телевизия, смет, данък сгради, текущи ремонти на домашна техника и т.н. в установените срокове. Доставчиците на тези услуги ще трябва да разчитат на редовните си клиенти или на други източници, но не и на останалите без работа и доходи бедни хора и могат да прекратят доставката на услугите. Препоръчвам да не се прекратява обслужването на такива неплатежоспособни клиенти и да не се блокират банковите им сметки по време на кризата. Призив за подобна помощ отпрати и Европейската Комисия.

Нашата държава трябва да помогне на тези хора. Не става дума засега, че трябва да плаща просрочените им сметки. По това ще се мисли през втората половина на годината. **Достатъчно ще е да им стане гарант за определен период**, така че те да не бъдат лишени от изброените услуги и да възобновят плащанията си при първа възможност. След кризата да се прецени как да се осигури физическото оцеляване на хората, останали без никакви доходи.

4. Да се окаже пряка държавна помощ на застрашените от фалит малки и средни предприятия от всички сектори (индустрия, земеделие, услуги), чрез пълно или частично освобождаване от данъци и такси, отлагане обслужването на стари заеми, пряка безвъзмездна държавна помощ и с други средства, ако нямат други доходи.

Компетентните държавни органи трябва да определят критериите за насочване на безлихвените кредити и да упражняват пряк контрол върху спазването им от ББР и другите търговски банки, за спазването на установените от Правителството социално-икономически приоритети. **Тези кредити да се предоставят само за малки и средни предприятия** с максимален размер, определен от Министерството на икономиката. Това министерство да определи точните критерии за предоставянето на кредити от нждаещи се предприятия.

Опасенията ми от противоречивото минало на ББР се потвърдиха. Те вече са раздали 75 млн. лв. на колекторска фирма, за функции извън нейните компетенции. И то в разгара на вирусната криза, което няма нищо общо с

настоящото подпомагане на малки и средни предприятия. Сега се опитват да ни убедят, че Министърът на икономиката, който е принципал на тази единствена държавна банка и Министърът на финансите, не са знаели нищо.

Аз не допускам, че ръководството на ББР би си позволило такова скъпо своеволие в толкова сложна кризисна ситуация, без да се допита до по-големите си началници! Още повече, че и в миналото ръководството на тази банка е раздавало кредити на големи компании, а не главно на малки и средни предприятия. Това е било известно на началниците му и на контропните органи, но никой не е реагирал. Това едва ли е било случаен пропуск!

Прокуратурата трябва да се самосезира незабавно по този случай.

Към май-юни, а също и в края на 2020 г. Министерството на икономиката да прецени продължава ли опасността от фалити в съответните предприятия и до кога. На тази основа да се прецени до кога да продължава помощта за фирмите и работещите в тях.

5. Да се окаже пряка помощ на застрашените от фалит земеделски производители чрез пълно или частично освобождаване от данъци и такси, отлагане обслужването на заеми, пряка парична помощ и други средства, по реда на т. 4.

Да се стимулират собствениците на селски дворове да засеят или засадят зеленчуци и плодни дървета в дворовете си и на други свои имоти.

Министърът на икономиката **да ограничи вноса** на хранителни земеделски продукти, с помощта на нетарифни ограничения и особено с **ограничители, свързани с коронавирусните заболявания**, по настоявания на българските лекари. Нашите лекари твърдят, че зарази могат да се пренасят у нас с опаковките на стоките, а също и със самите хранителни и нехранителни стоки. **През следващите месеци**, когато нуждата от коронавирусни ограничения няма да е отминала, както твърде акад. Петрунов, да се съчетават антивирусни със социално-икономически нетарифни и неколичествени антикризисни инструменти.

6. Да се даде възможност за създаване на временни кооперации в селата и малките градчета, на базата на вековния ни опит. Имам предвид: взаимноспомогателни каси за финансова взаимопомощ, за съвместно отглеждане на птици, овце, прасета, дори едър рогат добитък, за съвместно производство на плодове и зеленчуци, на месо и месни продукти, на млеко и млечни продукти, за общо опаковане, общи складове и хладилници, за транспорт на произведена от кооперацията и от частните стопани продукция, с нает или собствен (на кооперацията) общ транспорт, без посредници, до пазарите в големите градове и т.н. Ако потвърдят ползата си и ако хората пожелаят, тези кооперации могат да останат и след кризата.

Правителството обещава помощ от 30 млн. лв на земеделието за оранжерийно производство. **Това е добре, но не е достатъчно.** Като член на Световната Търговска Организация (СТО) ние сме длъжни да отваряме границите си за огромен почти безмитен и много често субсидиран внос на плодове, грозде и зеленчуци от южните страни с далеч по-топъл климат. Така си съсипваме собственото производство за десетилетия напред. Ние не можем да се конкурираме с тези страни поради различия в природно-климатичните условия. Тяхната пролет настъпва с 2-3-4 месеца по-рано от нашата и те могат да произведат плодове и зеленчуци много по-евтино на открито. За да се конкурираме с тях с по-скъпото наше оранжерийно производство **трябва да компенсираме нашите производители от януари до юни** със собствени национални субсидии,. Смятам, че това трябва да ни се разреши през тази и следващите няколко години, когато икономическата криза няма да е отминала напълно. А може би и по-нататък.

Към май, юни и края на 2020 г.– да се предприемат прегледи и действия, както по реда на точки 1. и 4.

7. Да се съкратят излишните 10-15% от служителите и издръжката в държавните и общинските учреждения (министерства, агенции, областни и общински управи). Това е наложително при набъбналия публичен административен апарат. Преди 30-40 години при изцяло публична икономика имахме държавна администрация около 50 хил. души. Сега, при 80-85% частна икономика имаме около 150 хил. души държавна администрация.

През 2020-2021 г. изброените учреждения да се въздържат от покупката на имущество, без което могат да работят: леки автомобили, канцеларски машини и консумативи, мебели, командировки, нови назначения и други подобни. На останалите на работа при временна безработица да се помага по реда на т. 1.

8. Фонд Безработица сега осигурява на безработните по 9 лв. за човек на ден. Тази помощ трябва да се увеличи поне до **18-20 лв. на ден**. Останалите без работа работници, които нямат достъп до обезщетенията за безработица, да получават **ваучери за храна** до 60% от минималната работна заплата.

9. За работещи или временно в отпуск майки с деца да се приложат допълнителни мерки за пряко държавно подпомагане. За издръжката на едно дете те трябва да получават поне по 20 лв. на ден.

10. Подкрепям решението на Правителството банките да предлагат лични потребителски кредити по 1500 лв. месечно за три месеца с кредитна ваканция от 5 години и срок за изплащане 10 години. За разлика от предишния, това е полезен вариант, с който се оказва реална пряка помощ на най-бедни хора.

Може да се помисли за удължаване срока на този кредит с още три месеца и при същите условия.

Тези дни обаче чувам оплаквания от граждани по медиите, за съкращаване на срока до 5 години. Има също оплаквания, че при искания за удължаване на срока на обслужване на заварен заем с един месец банкови служители в провинцията увеличават размера на връщаната от заематели сума до нелогично високи размери. Ако е вярно, такива своеволия са много опасни.

11. Подкрепям решението на Правителството и на Надзорния съвет на НЗОК да се осигури 85% финансиране на болниците за м. март (а ако се наложи и за следващи месеци), понеже лекуват болни от коронавируса и принудително намаляват традиционната си лечебна дейност, финансирана по съответните пътеки от Здравната каса. Или страдащи от други болести се опасяват да посещават болници, лекуващи заразени от коронавирус. За някои болници този размер може да не е достатъчен. Препоръчвам той да се увеличи до 100%. През последните 2-3 месеца нашите медици доказаха, че заслужават не само благодарности, но и много по-високо заплащане. Тази многогодишна грешка на всички правителства трябва да бъде коригирана не само сега, но и след кризата.

12. Отправлям категоричен императивен призив към петте чуждестранни вериги за вътрешна търговия да продават повече български хранителни и други стоки. Твърденията на техни представители по медиите, че 70% от продаваните от тях стоки (имат предвид за всички стоки) са български, категорично не са верни. Имам собствени впечатления и наблюдения. Настоявам също да сведат средната норма на печалбата си до 10-15%, както постъпват в техните собствени страни (при сегашна 80-100% у нас). Като служител на ООН съм работил и живял в Австрия и Швейцария 12,5 години и знам за какво говоря. Тези търговски вериги да инвестират поне 30% от печалбата си у нас. Да се приложи система за проверка на спазването на тези изисквания.

Магазините на тези вериги в западноевропейските страни са в покрайнините на градовете. На времето е допусната груба грешка от наша страна, че те са в централните части на градовете и така бяха унищожени хиляди малки магазини на българи, създадени преди десетилетия. Препоръчвам на специалистите в тази област да намерят начин за поправяне на тази грешка. В бъдеще нови магазини на веригите да се откриват само в покрайнините на нашите по-големи градове. Да се вземат мерки за ограничаване укриването на печалба и да се осигури нормално плащане на данъци.

Поздравявам министърката на земеделието за енергичната защита на българските производители на земеделски храни и настояването ѝ пред търговските вериги в групата на земеделските хранителни продукти да се продават повече български стоки. Това е борба от години, в която чужденците не отстъпват. Не се свенят в тази кризисна ситуация да ни поучават с клишета, че нашите настоявания били нарушения на правилата на пазарното стопанство и на правилата на ЕС. А доколкото ни разрешават, българските продукти трябвало „да се продават отвън на паркингите на техните големи универсални магазини“. В световна криза като настоящата, принципите на пазарното стопанство отстъпват на заден план. Защото става дума за опазване здравето и живота на хората. Така е по цял свят. Това е подигравка с нас, като страна домакин. Такива унижителни условия не трябва да приемаме.

Приетото постановление на Министерския съвет по режима на работа на тези вериги е **крачка в правилна посока, но тя не е достатъчна**. Освен това, въведените промени, заедно с нови такива, трябва да са трайни, а не само до края на кризата. Другите източноевропейски страни защитават по-добре националните си интереси в отношенията си с тези търговски вериги.

13. Да се въведат минимални изкупни цени за ограничен брой български земеделски хранителни и други масови стоки и да се намалят посредническите звена до крайните потребители, така че производителите да получават 60-70% от размера на крайната продажна цена. Сега много често те получават едва 10-15% и преобладаващата част се присвоява от посредници, често пъти паразитни. Да се намери формула, с която минималните изкупни цени да се превърнат в трайни за ограничен кръг продукти, където нашите производители биват най-често и най-грубо изнудвани от изкупвачите.

14. Да се прилагат драстични мерки срещу контрабандата и други груби нарушения на правилата при вноса и търговията в страната. Тези, които продават по очевидно спекулативни цени или складираят стоки, за да повлияят спекулативно върху цените им, трябва да подлежат на наказателно преследване.

15. Да се повишат заплатите на работещите на първата линия на борбата срещу коронавирусната зараза: лекари, медицински сестри, санитарни и други медици, лаборанти, друг обслужващ персонал в съответната болница, вътрешна охрана, външна полицейска охрана и всички други, които работят при по-тежък режим и по-голям личен и на семейството си риск от заразяване.

Сегашните 1000 лв. допълнително месечно възнаграждение са добра първа стъпка, но не са достатъчни. Тези хора сега търпят огромни лишения и рискуват здравето и живота си. Поне за медиците, които са на най-предната линия и рискуват най-много, допълнителното възнаграждение следва **да се повиши на 1500 лв** за времето, когато лекуват заразени от коронавируса и да

останат постоянни след кризата. Да се помисли по евентуалното им диференциране за лекари, медицински сестри, санитарни и други.

16 Да се забрани спирането на доставката на битови услуги или блокирането на свързани с тях сметки на граждани и особено на самотни възрастни хора за: отопление, осветление, вода, телефон, телевизор, такса смет, тротоарно право и други подобни, пропуснали нормалните срокове за плащания, поради ограничителния режим за излизане от домовете.

17. Да се забрани изваждането на редовни до сега наематели, забавили плащането на наемите си в обичайните срокове, поради ограничителния режим за излизане от домовете.

18. Да се толерират забавени от граждани плащания на патенти, местни данъци и такси, наеми и други подобни на общини и държавни институции, поради ограниченията за излизане от домовете..

19. Незабавно текущо и редовно бъдещо изплащане на всички държавни финансови и други задължения към фирми и граждани.

20. Поголовното прекратяване на всички строителни обекти е неправилно. Съответните инвеститори да решат до края на април тази година строителството на кои започнати важни граждански обекти ще продължи по необходимост, а също и като осигуряващи заетост на работна сила. За всеки от тях да се посочи размерът на инвестициите, броят на заетите лица, сроковете за изграждане. Останалите обекти да се преустановят временно и да се възобновят след кризата, ако са необходими.

21. Правителството да подготви до края на май цялостна програма за подпомагане на общините, включително и за нейното финансиране. Необходима е съответна децентрализация на консолидирания държавен бюджет. Освен за местните данъци, да се определят трайни (а не променяни ежегодно) проценти на отчисления от данъка върху доходите и данъка върху печалбата на предприятията на територията на съответната община.

22. Правителството да изготви до края на април специални програми за подпомагане на младите семейства, на възрастните хора, на хората с увреждания. Тези програми да се финансират от бюджета, да се конкретизират по общини и да се изпълняват от тях.

23. Във връзка с т. 22., всяка община да подготви до края на април програма за подпомагане на малкия и средния бизнес, на неправителствени организации, на възрастни хора, на хора с увреждания и други подобни на своята територия. За целта общините да получават средства от централния бюджет, в това число и средства, предоставяни напоследък за тази цел от Европейската Комисия.

24. НАП и Митническите служби да подготвят допълнителни мерки до края на април за подобряване събираемостта на съответните държавни приходи.

25. МВР и Съдебната система да вземат необходимите допълнителни мерки до края на април за ограничаване на престъпността и корупцията, в т.ч и за повишаване на битовата сигурност на хората, особено на възрастните хора по селата.

26. Да се използват по-активно възможностите на БЧК за раздаване на хранителни продукти, дрехи, информация и други, за опазване от вирусна зараза.

27. Да се поддържат в нормална проходимост европейските транспортни коридори през територията на нашата страна. Добре е да има предварителна готовност за допълнителни мерки по турската граница при евентуално усложняване на обстановката в Близкия Изток и Северна Африка и увеличаване на мигрантските потоци, не дай боже, комбинирани със зарази от коронавируси. Аз съм от Харманлийския край и познавам обстановката в този граничен район.

28. Българското правителство да настоява категорично пред Европейската Комисия за отмяна на репресивните решения срещу нас по Програмата за мобилността. България да откаже да изпълнява такива тенденциозни решения.

29. Да се развива по-нататък успешно започнатата програма за дистанционно образование. Приложението ѝ да се разшири и в други области.

30. Правителството да вземе мерки за увеличаване на размера и подобряване структурата на износа. Сега ние изнасяме на човек от населението 3-4 пъти по-малко от другите източноевропейски страни и 7-8 пъти по-малко от западноевропейските (виж таблица 6.). Да се стимулира износът и подобряването на неговата структура в полза на високо- и средно-технологичните стоки и ограничаване износа на суровини и първично обработени стоки (зърно, суров дървен материал, концентрати на цветни метали и други подобни), а също и на ишлеме, с помощта на по-високи експортни мита, по-ниски експортни затраховки и други икономически инструменти.

**Таблица 6. Износ на човек от населението
в някои страни**

Страни	Износ в щатски долари	В пъти повече в сравнение с България

Швейцария	36321	8,9
Белгия	28870	7,1
Холандия	27160	6,7
Ирландия	26168	6,4
Норвегия	19788	4,9
Дания	19063	4,7
Чехия	16660	4,1
Словакия	15957	3,9
Словения	14721	3,6
Финландия	14181	3,5
Естония	12060	3,0
Литва	10953	2,7
Австрия	10446	2,6
Унгария	10107	2,5
Латвия	6787	1,7
България	4061	1,0

Източник: Wikipedia

Пояснения: Посочени са само сравними с нас по мащаби страни с приблизителни оценки за последните години. Подобни сравнения между малки и големи страни не са показателни. Защото в страните с голямо население делът на вътрешното потребление е много по-голям, а на износа – по-малък.

Добре е да се знае, че едни и същи по наименование, според международните индустриални класификации, наши стоки, изнесени в Западна Европа, **се приемат там на 2,0-2,5 пъти по-ниски цени**, от същите стоки, произведени и внесени от други западни страни. Това се дължи на разликите в качеството между нашите и техните стоки, на слабия наш маркетинг, на неумелата ни търговска реклама, на традиционните предразсъдъци спрямо нас.

И до сега не проумявам **защо нашите най-високопоставени политици от десетилетия се впечатляват предимно от обема на износа ни**. Почти не се интересуват от качествената структура на износа, от степента на обработка

на изнасяните стоки. Те не разбират, че много често увеличението на количеството на износа на суровини и първично обработени стоки е вредно за България. Особено ако се състои от ниско качествени стоки или ценни необработени метали с малка добавена стойност. Имам предвид руди, концентрати, цветни метали на блокове, суров дървен материал, жито и други подобни суровини, които могат да бъдат преработени тук в крайни продукти и изнасяни на 3-4-5 пъти по високи цени, в зависимост от степента на преработката и качеството на произведения продукт.

Така постъпват правителствата на всички съвременни държави с експортната си политика. Експортът на такива стоки може да бъде забраняван, ограничаван или облаган с високи експортни такси. С примитивната си експортна политика **ние изнасяме даром национален доход в големи мащаби.**

Според класификацията на Доклада по конкурентоспособността на Световния икономически форум в Женева (от 16. октомври 2018 г.), ние сме в групата на последните в света по показателите за фирмена конкурентоспособност. Високотехнологичните стоки (по световната класификация) са едва 3-4% от нашия износ, при 20% средно за ЕС. Така е от 20-25 години. Преобладават суровините и материалите с около 45% от неенергийния ни износ. Потребителските стоки със средно, а в някои случаи и с посредствено качество, са около 30% от износа ни. Около 70-75% от нашия неенергиен износ са суровини, първично обработени и с посредствено качество стоки, а също и ишлеме.

Нужни са още много години за промяна в тази структура на износа ни. Настоящата масова емиграция на високо и средно квалифициран наш персонал, главно поради ниско заплащане тук, ще забави още повече този процес на индустриално узряване.(виж таблица 7.).

Таблица 7. Структура на износа по начин на използване в %

Показатели	2013	2014	2015	2016	2017
Потребителски стоки	27,63	29,94	29,90	29,90	27,78
Суровини и материали	51,32	47,92	46,15	43,44	44,13
Инвестиционни стоки	21,05	22,45	23,94	26,66	28,49
-машини, уреди, апарати	6,05	6,31	6,12	6,17	6,32
-електрически машини	2,91	2,62	2,74	3,17	3,31
-транспортни средства	2,17	2,14	2,32	2,39	2,58
-резервни части	5,63	6,00	6,23	6,54	6,38
-други	4,28	5,39	6,53	8,39	9,90
Общо неенергийни стоки	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Източник: Сайт на БНБ, Статистика

Добре е, че през последните 5-6 години **намалява делът на износа на суровини и материали и расте делът на инвестиционните стоки**, но не по най-добрия за нас начин. **Защото е съвсем скромнен делът на износа на**

машини, уреди и апарати – едва около 6% и не нараства. Още по-малък е износът на електрически машини – около 3% и почти не расте. На транспортни средства – около 2,5-3,0% и расте незначително. Не особено радващо е, че малко по-бързо расте делът на резервните части.

Предлагам **Правителството да забрани износа на зърно до края на 2020 г.** Преди края на годината този срок може да се прекрати или промени, в зависимост от реколтата през тази година. Министерството на икономиката да прецени до края на април 2020 г. налагат ли се промени в износа на други хранителни или нехранителни продукти и да предложи решения на Правителството.

Износът ни, който и преди кризата беше малък, сега спада драматично, главно по външни причини. **Над 67% от износа ни е за страните членки на ЕС.** Главните страни към които изнасяме (Германия, Италия, Румъния, Гърция, Франция, Испания, Белгия) са жестоко ударени от вирусовата криза и икономиката им е блокирана до голяма степен. Възобновяването на износа ни към тези страни едва ли ще настъпи скоро.

Възможностите ни за противодействие са ограничени, но препоръчвам на Правителството да вземе екстрени мерки за мобилизиране усилията на нашите посолства и търговски представителства в тези страни. Ако трябва да изпрати още хора с връзки с бизнеса в тези страни, да предложи стимули от наша страна за частично смекчване на негативния ефект. Да положи специални усилия за **възстановяване на експорта ни за Русия, Украйна, арабските страни.**

31. Правителството да вземе мерки за подобряване структурата на вноса. Засега се внасят прекалено много потребителски стоки, суровини и материали, дори алкохолни напитки от Нова Зеландия и Аржентина, ултрамодерни леки автомобили, яhti, самолети и недостатъчно инвестиционни стоки и особено машини, уреди, апарати и нови технологии. С ограничения ни валутен ресурс се внасят хиляди ултрамодерни лимузини (около 10% от общия ни внос на леки автомобили). Например само годишният внос на банани е 25 хил. тона. Могат да се дадат и много други подобни примери. Аз не съм привърженик да ядем банани само по Коледа, както беше в миналото, но и **сегашният импортен разгул не е нормален за бедна страна като нашата.**

Всички сегашни развити страни в Европа и Азия, когато са били в сходно на нашето сегашно положение, в това число и непосредствено след Втората световна война, са прилагали някаква форма на държавно регулиране на вноса. А сега забраняват на нас да го правим. Ако продължаваме така ще си останем завинаги изостанала бедна държава - бананова република в буквалния смисъл на думата. Понеже сме член на Международната организация на търговията (МОТ) и на ЕС, не можем да

прилагаме импортни квоти или мита. Това обаче може да се компенсира частично с данъчната политика. Например с ДДС. На тази тема се спирам по-долу.

За развитието на модерна индустрия, енергетика, земеделие, инфраструктура, материални услуги; за използването на информационно-комуникационни технологии, биотехнологии, нанотехнологии, нови материали, нови източници на енергия и т.н. **слабо развитите страни, като нашата, са принудени да правят голям внос на съвременни инвестиционни стоки.** Защото не могат да си ги произведат сами.

Имам предвид внос на модерни машини, уреди, апарати, електрически машини, транспортни средства, най-нови технологии и т.н. Без такъв внос модернизацията на националния производствен апарат на България не е възможна. Ако си правим машините сами, модернизацията може да е нова по време на извършване, но не по технически характеристики. От анализа на структурата на вноса по начин на използване може да се получи най-обща представа дали българските власти го правят или не. Това личи от таблица 8.

Таблица 8. Структура на вноса по начин на използване в %

Показатели	2013	2014	2015	2016	2017
Потребителски стоки	24,24	24,63	25,42	26,48	25,57
-храни, напитки, цигари	7,86	7,71	7,98	8,34	8,18
-мебели, дом.обзавеждане	3,59	3,59	3,62	3,40	3,22
-лекарства и козметика	5,21	5,45	5,55	5,66	5,39
-дрехи и обувки	2,69	2,87	2,86	3,38	3,13
-автомобили	1,46	1,53	1,69	1,77	1,88
-други	3,43	3,48	3,72	3,93	3,76
Суровини и материали	46,44	43,69	43,92	41,87	43,72
Инвестиционни стоки	29,31	31,67	30,65	31,64	30,71
-машини, уреди, апарати	10,46	10,44	10,24	9,96	10,20
-електрически машини	4,07	4,32	4,43	4,75	4,26
-транспортни средства	5,25	5,52	5,82	5,86	5,37
-резервни части	4,89	4,84	4,89	5,33	5,47
-други	4,63	6,56	5,26	5,74	5,40
Общо неенергийни стоки	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Източник: Сайт Статистика на БНБ.

Пояснение: В тази и другите таблици при сумирането може да има малки отклонения след десетичните знаци, които се дължат на закръглението. Те, обаче не променят общата картина.

От гледна точка на потенциала за икономическо развитие и модернизация, и като сравнявам с политиката на други страни в Европа и извън нея, със сходни на нашите условия, стигам до извода, че **правителствата ни не правят достатъчно за осигуряване на ускорено догонващо технологично развитие**, чрез по-голям внос на модерни машини, съоръжения и технологии.

Може да се направи много за **по-пълно използване на местния суровинен и енергиен потенциал**, вместо твърде големия, дори безразборен,

внос на луксозни строителни материали. За най-обикновени стопански и битови обекти се внасят ненужно луксозни строителни и облицовъчни материали. Да не говорим за претенциозните жилища-палати на българските олигарси. По-рационално трябва да се използват местните енергоизточници, да се намалява енергоемкостта на продукцията и големите загуби на енергия в домакиния сектор.

Много може да се направи и за по-рационален внос на потребителски стоки. При благоприятните природно-климатични условия за отглеждане на плодове, грозде, зеленчуци, животновъдство и други земеделски дейности у нас, не е нормално 70-75-80% от потребностите ни за плодове и зеленчуци, за млеко и млечни продукти, за месо и месни продукти, да са от внос. Както вече споменах, аз не пледирам за въвеждане на ограничителния режим от преди 30-40 години, при който банани, портокали, лимони, ананаси и други южни плодове се появяваха в нашите магазини само веднаж в годината около Коледа. Препоръчвам само по-рационален режим от безразборния сегашен масов кръглогодишен внос на такива стоки. Препоръчвам също облагане с по-висок ДДС или акцизи на екстравагантните вносни хранителни и нехранителни стоки, с оглед ограничаване на техния внос и потребление.

Масовата кръглогодишна употреба на най-екзотични продукти, внесени от хиляди километри и облагани с 20% ДДС (както при лекарствата и детските храни), не е нормална за бедна страна като нашата. Страна на която тепърва предстои да изкачва стръмните върхове на модерното високотехнологично индустриално развитие, изискващо огромни ресурси, каквито нямаме. Нужно е по-рационално поведение при тяхното използване, от което сме отвикнали. Затова е наложително да разпределяме и използваме по-разумно ограничените си ресурси. С грижа не само за настоящето, но и за бъдещето на нашите деца и внуци.

На нашите граждани трябва да се обяснява, че продължаването на сегашния разточителен режим за потребление на луксозни вносни храни, напитки и цигари, на луксозно обзавеждане, облекла и обувки, на най-екстравагантни автомобили и други подобни, означава да се заделят по-малко пари за развитие на модерна индустрия, земеделие, инфраструктура, здравеопазване, образование, наука. А това означава забавяне на нашето социално-икономическо развитие и удължаване на бедността ни. Такъв режим на потребление на екстравагантни вносни стоки могат да си позволят до известна степен богатите западноевропейски страни и други най-богати държави, но не и бедна страна, като нашата.

Не препоръчвам държавата да забрани с административни актове вноса на най-луксозни стоки. Членството ни в МОТ не ни позволява това. **Данъчната и митническата политика, обаче, трябва да потискат, а не да стимулират, както е сега, вноса и потреблението на такива продукти.** Това може да се

постигне чрез по-високи тарифи на ДДС и акцизи за най-богатите хора, които държат да потребяват подобни стоки. Тази политика трябва също да стимулира производството на качествени импортозаместващи местни стоки. Такава политика ще има огромни икономически, финансови, кадрови, социални и други ефекти, както в близкото бъдеще, така и в дългосрочен хоризонт.

В противен случай ще си останем завинаги бедна държава, без индустрия, без модерно земеделие, без модерна инфраструктура, без съвременно здравеопазване, образование и наука. И един ден все помалобройните и бедни наши деца и внуци няма да могат да си купуват дори най-нискокачествени банани или елементарни местни стоки. Общият брой на населението ни ще се стопи, а етническата му структура ще се влоши. Ще нарастне делът на циганите и ще намалее делът на българите.

33. Някои големи чуждестранни компании вече в продължение на години не плащат данък върху печалбата (макар, че у нас той е 10% - между най-ниските в ЕС), като манипулират финансовите си баланси и доказват, че нямат печалба. **А това не е вярно.** И то се знае в нашето Министерство на финансите. Те се оправдават, че плащали стотици милиони лева ДДС. Това също не е вярно. **ДДС се включва в крайните цени и се плаща от нас – потребителите, а не от компаниите производители.** Крайно време е нашите финансови власти да разкрият истината и всички да си плащат данъците.

34. Считано от 1 юли 2020 г. да се прекрати безсрочно плащането на **всякакви такси и наеми** за общежития в държавни и общински детски ясли и градини, основни, средни и висши училища. **Пътуването на ученици и студенти** в общински и държавен вътрешноградски транспорт да става безплатно срещу представяне на ученическа или студентска книжка.

35. Докато публичният дълг е рекордно нисък, **брутният ни (публичен и корпоративен) дълг е 2-3 пъти по-висок и по време на кризата може да нарастне рязко.** Правителството трябва да вземе бързи мерки за потискане на този процес.

Все в този контекст **междуфирменият дълг** (между самите фирми, на фирмите към банките, към бюджета, към социалното осигуряване и към собствения им персонал) **от години е много висок.** В сегашната кризисна ситуация **той ще нарастне рязко** по всички направления и може да достигне опасната точка на верижни междуфирмени фалити, които ще блокират цялата икономика. Правителството трябва да вземе своевременни мерки, заедно с банковата система, работодателските организации и най-задлъжнелите компании.

36. Задължават се общините **да почистят коритата на реките и да проверяват стените на язовирите на своята територия, за които носят**

отговорност, за предотвратяване на евентуални наводнения през пролетта и есента.

37. Отдавна се чувства потребността от повече грижи на държавата за покупка на още **пожарни автомобили, пожарогасителни хеликоптери и друга техника** за гасене на пожари, особено в трудно достъпни планински райони. Нужни са спешни мерки за преодоляване на този дефицит. За тези привидни бюджетни икономии обществото ни плаща много повече с опожарените гори, други земеделски култури и стопански сгради.

38. През последните 25-30 години държавата не се грижи достатъчно за **защита на земеделските култури от градушки**. Покритието на територията ни с такива съоръжения е намалено. Селските стопани са принудени да заплащат за защитата на своите култури от градушки, което те не могат да правят в повечето случаи. Всичко това трябва да бъде бързо преодоляно. Нужно е пълно покритие на нашата земеделска територия с такава защита, организирана и финансирана от държавата.

39. Преди 30 години над 10 млн. декара земеделска земя се поливаха. Междувременно всичко беше разграбено и унищожено. Специалистите казват, че сега се поливат около 100-120 хил. декара и то срещу непосилно за селските стопани заплащане. Наложително е до края на тази година да се изготви държавна програма за поливно земеделие, на първо време за 10 млн. декара, която да се разширява впоследствие. Изграждането и поддържането на магистралните и другите основни канали и помпени станции до подлежащите за поливане полета, да се организира и финансира от държавата, а каналите между нивите – от съответните кандидати за поливане. Тарифите за поливане да са достъпни, особено за дребните селски стопани, чрез силно субсидиране от държавата.

40. По време на кризата на преден план излиза **мащабното инфраструктурно строителство**. Ако икономическата криза се проточи през следващите няколко години, препоръчвам да започне изграждането на **тунела под Централна Стара планина, а може би и на втория тунел в района на Петрохан, както и на нов мост на Дунав, съвместно с Румъния**, за който се говори напоследък. Това ще ангажира значителна работна сила, каквато ще имаме в излишек по време на кризата. Ще се създаде и работа за много наши фирми, производители на строителни и други съоръжения, строителни материали, транспортни и ремонтни услуги и т.н. Това пък налага да започне веднага проектирането на тези важни обекти, ако не е правено нещо по тях до сега.

41. При евентуално усложняване на кризата през втората половина на тази и през следващите години, което може да предизвика

масово увеличение на фалитите на предприятия и непоносима по мащаби безработица, **Правителството да не се колебае да се откаже от отделни ограничения на Валутния борд и дори от целия режим на борда**, ако те ни пречат да смекчим многобройните фалити и непосилната безработица. Запазването на близко до нормалното цялостно функциониране на икономиката и на социалния и политическия мир в страната е по-важно от сляпото придържане към режима на валутния борд. А и не съм сигурен дали тези, които повтарят като папагали клишето за спасителната роля на валутния борд са наясно в какво се състои тя.

42. Значителен брой българи, работещи в чужбина се завърнаха в родината през последните месеци. Едни – за да се лекуват от заразата, защото в чужбина е много по-скъпо. Други, за да са по-близо до семействата си. Трети, за по-голяма обща сигурност. Желателно е представители на властите да се срещнат с тези хора и да се опитат да ги убедят да се завърнат, като им осигурят доход докато трае кризата, а след това и подходяща работа на новосъздавани стопански и други дейности.

43. Компаниите от западноевропейските страни, поучени от неприятния опит от кризата, вече правят преглед на изнесените си през последните десетилетия производства в Китай, Виетнам, Южна Корея, Монголия, Филипините, Индонезия, Тайланд, Бангладеш, Пакистан и други далекоизточни страни, разчитайки на по-евтината работна сила там. Настоящата криза обаче блокира доставките от тези страни с непредвидими последици. Подобни кризисни ситуации по природни, геополитически или други причини навярно ще възникват и в бъдеще и ще поставят европейската икономика в сложни ситуации, при които те ще губят повече, отколкото печелят сега от евтиния труд.

Световният икономически кипнеж от няколко десетилетия се премества в района на Тихия океан. Да не забравяме, че търговската война между САЩ и Китай може да се разширява и да прераства в опасни конфликти, които ще разстроят силно стопанската дейност в този регион. В името на сигурността и географската близост редица големи европейски компании ще преместват такива изнесени производства в Далечния Изток по-близо - в Източна Европа, разчитайки също на евтин труд.

Те ще разчитат тук на по-голяма сигурност и стабилност в контекста на очакваните големи промени от трансформацията от провалилата се традиционна глобализация от американски тип към нов тип мощна стопанска регионализация със своя производствена специализация и търговия. Тази търговия ще започне предимно като вътрешноотраслова и ще прераства **все**

повече във вътрешнопродуктова. Например, развитие на **огромна стопанска регионализация, която да обхваща сегашния Европейски къюз, Европейска Русия, Украйна, Турция, Африка и Близкия Изток.**

С оглед на това, **препоръчвам на нашето правителство и по-специално на Министерството на икономиката,** с помощта на най-добри наши експерти, да подберат производства в които имаме опит и кадри за създаване на първо време на малки производствени предприятия с 30-50-100 души заети лица., които да се разширяват в бъдеще. Тези наши предприятия да „обрастват“ технологично около сложни продукти, произвеждани от големите европейски компании. Няма да е желателно да се изхвърляме още в началото към големи индустриални или други обекти, от рода на недомислието да строим автомобилен завод. Това е технологична и кадрова глупост за малка страна като нашата.

Едновременно с това **да се направят сондажи с европейски компании,** които имат изнесени производства в Далечния изток и обмислят връщането им по-близо в нашия регион. При тези сондажи да им се предложат продукти, компоненти и области на дейност в които имаме традиции, натрупан опит и текущи възможности.

Подотраслите и производствата, които може би заслужават внимание са: *малки и средни по мащаби фирми от високо квалифицирани програмисти; участие в производство на химически продукти; участие в производство на лекарствени вещества, ароматични и други продукти, в това число и с доставка на розово масло за някои от тях; участие в производството на изделия от каучук, пластмаси и минерални суровини; участие в производството по целия цикъл на екологично чисти хранителни продукти, задоволяващи различни, в това число и редки вкусови предпочитания за мъже и жени, за млади и стари, за богати и бедни; участие в производството на специални компоненти за компютърна техника; за диагностична и лечебна медицинска и ветеринарна техника и апарати; компоненти за електронни и оптични продукти; за електрически съоръжения; специализирани компоненти за електрокари, мотокари, електротелфери; за мотоциклети, автомобили, хеликоптери, самолети, локомотиви; компоненти за металообработващи машини, за превозни средства, за строителна техника, за домакински уреди и апарати; участие в производството на специални текстилни продукти; на специални алкохолни напитки; на специални цигари и пури от ориенталски тютюни и други.* Трябва да се подбира участие на важни, а не главно периферни третостепенни компоненти (както е сега), като вниманието ни се насочва към високотехнологични продукти и дейности.

За важността на това предложение говори и фактът, че **в САЩ по инициатива на Президента, на Държавния секретар и с участието на най-високите държавни институции напоследък е предприета мащабна кампания** да убеждават свои компании с бизнес в Китай да го изтеглят от там и да го насочват към приятелски на Америка държави в същия регион или в други

региони на света. Изброени са и част от държавите, но ние не фигурираме там. Посочено е, че кампанията на масово изтегляне от Китай ще трае между 5 и 8 години. На тази дейност може да се гледа като на един от инструментите на нарастващата търговска война между Америка и Китай.

Нашето правителство следва да действа по всички възможни канали, както преки контакти със съответни компании, които обмислят да напускат Китай, така и приятелските си отношения с американските власти.

44. Резултатите от нашата 13-годишна интеграция в ЕС са противоречиви. Имаме някои придобивки, но понесохме и огромни загуби от преждевременното откриване на нашата икономика за внос при ниска конкурентоспособност.

В ЕС няма ясна концепция за бъдещето: развитие като Федерация или Конфедерация. Някои западноевропейски правителства са за заличаване на многовековната национална идентичност на страните членки и създаване на монолитни Европейски съединени щати. Това не трябва да се допуска.

Европа има вековни национални традиции и е силна с националните си различия. Заличаването на тези различия би означавало край на Европа. Вирусната криза потвърди провала на тези, които спрягаха постоянно клишето „Повече Европа“. Това означаваше повече власт за бюрократите в Брюксел, които не се отчитаха пред европейските граждани, а пред световните корпорации. Подобна интеграционна общност е особено полезна и важна в сложни кризисни ситуации.

Европейският съюз се оказва безпомощен по време на настоящата криза. Видният италиански журналист от в. Република - Джанлука Ди Фео обобщава сполучливо бездействието на ЕС: „Италия е сама в тази драма! ЕС не ни изпрати нито един лекар, нито една маска“. Защо ни е този съюз ако той не ни помага при най-голяма нужда! А Русия им изпрати на 22 и 23 Март 2020 г. повече от 150 големи експерти в тази област и 10 големи военни транспортни самолета с машини, химикали и модерни диагностични и лечебни съоръжения. Тази помощ продължава и сега. Малката Куба дори им помогна с лекари и съоръжения.

Един от главните уроци от кризата е, че **единствените що годе ефикасни антикризисни мерки през началните два месеца бяха взети от националните правителства, а не от ръководството на Европейския съюз.** На 20 март 2020 г. Европейската Комисия прие няколко полезни решения, но с тях не ни се предоставяха допълнителни ресурси от общността, а се облекчаваха някои ограничения на ЕС за използването на наши национални ресурси. В бъдеще трябва да разчитаме на националните власти на страните членки, а не на бюрократите в Брюксел.

Това обаче не означава, че Европейският съюз трябва да бъде разпуснат или ние да го напуснем. Още през следващите години ЕС трябва да се превърне в **доброволен съюз на отечествата, както на времето**

препоръчваше генерал Де Гол, т.е на самостоятелни европейски държави с обща политика по някои най-важни принципи, при запазване на най-важните управленски правомощия на националните институции: парламенти, правителства, съд, пенсионна система, сигурност, образование, здравеопазване, отбрана, национални решения по икономическата и социалната политика.

Бъдещето на Европейския съюз, включително и на еврозоната ще се решава след като Европа излезе от икономическата криза. Разговорите за присъединяване към еврозоната сега са излишни.

45. След коронавируса ни очакват нови световни епидемии от още по-инфекциозни и разрушителни вируси, които може би вече са създадени и чакат своя час. Твърде интересен инструмент за преустройство на света попада в ръцете на политическия елит. Човечеството ще стане свидетел на много интересни резултати от глобалния експеримент. И ако до сега говорехме за опасност от ядрена война, от сега нататък ни заплашва ядрено-биологична война.

България е твърде малка и твърде слаба, за да търси своето място в новия глобален модел. Ние обаче трябва да си направим поне два важни извода: **Първо**, да се ориентираме към развитие на стратегически приятелски отношения с големи държави с мощен икономически и военен потенциал, които ще ни осигурят надеждна защита при бъдещ глобален ядрено-биологичен конфликт. **Второ**, развитието на медицината и на здравеопазването като цяло да бъде прието за **върховен приоритет на нашата държава** от сега нататък. **По-конкретно, това означава, буквално от утрешния ден да се пристъпи към:**

- тотално преобзавеждане на болниците и на другите лечебни институции у нас с най-модерни диагностични, лечебни и други съоръжения и технологии;

- създаване и трайно поддържане на преки професионални връзки по всички важни за нас направления на медицината с изследователските и лечебните центрове на най-напредналите страни в света в съответната област;

- незабавно и рязко повишение на заплатите на всички категории медици на най-високо равнище и повишаване на всеобщото уважение към медицинската професия и нейните носители до възможното най-високо равнище. Така че, поне една част от хилядите разпръснати по света български медици да се завърнат в родината. И родината да ги привлича не само с високите доходи, но и с високото уважение към тях и тяхната благородна професия;

- официална молба за извинение за недооценяването на медицината и на медиците от правителствата в продължение на много години и за нанасяните им обиди от отделни лица.

Б. Някои конкретни мерки

- 1. Преди 20-25 години беше унищожена голяма част от производствения потенциал на България. Това не трябва да се допуска сега по време на кризата. За целта е необходима държавна намеса за спасяване от унищожаване на перспективни, нормално работещи при нормални условия, производствени стопански дейности. Ако такива предприятия фалират изцяло или частично и сегашните им собственици не могат или не желаят да ги спасят, Правителството да им оказва необходимата финансова и техническа помощ. Ако собствениците не я желаят, държавата да изкупува част от капитала на предприятията и те да се превръщат в държавно-частни. Ако собствениците не желаят и това, уведомява се Министърът на икономиката, той внася обосновано предложение Правителството да поиска от Народното събрание остатъчният капитал да бъде силово изкупен или национализиран. **Ново масово унищожаване на полезен производствен капитал, като онова през миналите години, не трябва да се допуска.****

България се нуждае крещящо от разширение и модернизация на производствените си мощности, а не от по-нататъшно унищожаване. Силно тревожно е че нашата инвестиционна активност е три пъти по-ниска от средната в ЕС. Или при 27-28 млрд. лева инвестиции през 2008 г., сега имаме около 19 млрд. лева.

- 2. Българските държавни и общински болници сега работят по Търговския закон. По това ние сме единствени в Европа. Препоръчвам да се пристъпи незабавно към изработване на специален закон, според който работата на болниците ще се оценява по лечебната им дейност, а не по финансовите им баланси. Това да бъде завършено до края на текущата година. Всички у нас са за такава промяна, но явно има мощни заинтересовани задкулисни сили, които не я допускат**
- 3. При предстоящата тежка икономическа криза ни предстои да изразходваме над два млрд. лева за доставка на два военни кораба и около 150 бронирани машини за сухопътните войски. Това е недопустимо. Тези покупки трябва да се отложат за след излизането ни от икономическата криза. Недопустимо е да рискуваме живота и здравето на стотици хиляди хора, а да купуваме никому ненужни в момента военни кораби и бронирани автомобили.**

Миналата година беше сключен уникален договор за доставка на 6 изстребителя от САЩ на стойност около 1,2 млрд. долара с доставка през 2023-2024 г. Напоследък се говори, че срокът на доставката им

се отлагал за 2027 г. Уникалността се състои в това, че плащаме предварително цялата сума, докато не всички самолети дори са още на чертежи. Тя става още по-уникална, ако е вярно че доставката им се отлага с няколко години. Поради допълнителните ни затруднения сега и през следващите години, нашето правителство трябва да поиска **ревизия на договора в частта му за изплащането.** Това да се направи до септември тази година.

- 4. Отваряне на така наречените „досиета на прехода“.** Това означава **ревизия на 80-100 най-големи приватизационни и концесионни сделки, държавни поръчки** и други подобни и анулиране на тези, при които се установят очевидни престъпления, без да се съобразяват с така наречената „давност“. Давността трябва да се отмени от Народното събрание със закон още през тази година.

Това също означава съпоставяне на законните доходи и наличните имоти на 1000 или повече очевидно много бързо и много подозрително забогатели българи през последните 30 години. Там където имуществата им у нас и в чужбина превишават значително доходите им, да се пристъпва към съдебно преследване и конфискация на богатства, отново без съобразяване с „давност“. Съдебните органи на други европейски държави са готови да предоставят информация за парично или материално богатство на наши граждани у тях, ако се поиска официално от наша страна. По това има например публично изявление на известната прокурорка на Швейцария и на Международния съд в Хага - Карла дел Понте.

- 5. Напоследък беше въведена системата за заплащане на толл винетки по нашата магистрала.** Познавачи на темата твърдят, че **транзитните такси на километър за чуждестранни товарни автомобили през нашата територия от сръбската до турската граница или обратно са 4-5 пъти по-ниски, отколкото същите такси на магистралите в Сърбия и Унгария.** Препоръчвам да се направи проверка и ако това се потвърди, виновните лица у нас да бъдат подведени под отговорност и се установят съпоставими с чуждестранните транзитни тарифи през нашата територия. Тук става дума за стотина милиона лева годишно.
- 6. Известно е, че концесиите за добив на ценни метали у нас се подаряват на чуждестранни компании.** По сведения на познавачи те са 5-10 пъти по-ниски, т.е. по-неизгодни за нас, от прилаганите в други страни. Правителството да провери всички концесии на чуждестранни фирми за добив на злато и други ценни метали и където се установят **дразнещи отклонения** от световната практика за сходни сделки, да се настоява за незабавното им ревизиране.

7. Както посочих по-горе, настоящата криза налага да се пристъпи незабавно само към ограничена данъчна реформа. **Цялостна данъчна реформа трябва да се извърши след излизане от кризата. Сега може да се действа само за въвеждане на необлагаем минимум от 1000 лв. при облагането на доходите на физическите лица и диференциран ДДС: 5% върху лекарствата, насъщните хранителни стоки, детските стоки и учебните помагала. И повишение до 28-30% за вносните луксозни стоки.**

Сега у нас се прилага единен процент на ДДС - 20% и за най-насъщните лекарства или детски стоки, и за най-екстравагантните лимузини. Например през последните години са внесени нови лимузини: Бугати Широн – 3 бр., Бентли – 241 бр., Ферари – 123 бр., Майбах – 54 бр., Макларън – 22 бр., Ламбордини – 87 бр., Масорати – 311 бр., Ролс – Ройс – 84 бр., Хамър – 280 бр., Ягуар – 4000 бр., Порше – 5000 бр и т.н.

Кревяща несправедливост е да се прилагат еднакви проценти на ДДС за лекарства и детски стоки, купувани предимно от най-бедните слоеве на населението, и за екстравагантни леки автомобили, като изброените по-горе, купувани само от шепа ултра богати българи. Едва ли има друга европейска страна, която си позволява такава чудовищна несправедливост!

8. По принцип членството на България в Еврозоната е предрешено още с присъединяването ни към ЕС. При съществуващите и засилени вътрешни противоречия в Европейския съюз през последните месеци и неяснотите по бъдещето на съюза във връзка с предстоящите там големи реформи, не е целесъобразно България сега да кандидатства за Еврозоната.

Никой обаче не подарява нищо в Еврозоната. При евентуално влизане на България в Еврозоната се поемат и някои рискове, за които не се съобщава на нашата общественост. Например, когато влезем в банковия съюз, чуждестранните банки могат да изтеглят капиталите си от нашите, повечето от които са техни дъщерни клонове. Те вече няма да бъдат подчинени на БНБ и тя няма да може да се намесва със своите лостове, както прави сега при криза, по отношение на кредитите и мораториума, защото те ще бъдат подчинени изцяло на Европейската Централна Банка. А когато ЕЦБ предоставя ресурси на България като член на Еврозоната, това няма да е безвъзмездна помощ, а кредит, наистина при по-ниска лихва от пазарната. С други думи, кандидатстването трябва да стане само след широка дискусия с професионалната българска общност и след съизмерване на ползите и загубите от евентуално членство.

9. **Застрашени са спестяванията на хората в частните пенсионни фондове, чийто общ размер е около 15 млрд. лева.** Предстоящата

тотална икономическа криза ще обхване и финансовия сектор. Последствията за държавните пенсионни фондове ще бъдат по-малки, понеже са гарантирани от държавата, която няма да изчезне. За частните пенсионни фондове, обаче няма такива гаранции. Техните средства са разположени предимно във вътрешни ценни книжа, а също и в чуждестранни ценни книжа, въпреки че това е забранено и при разгръщане на кризата, техните активи може да се стопят в голяма степен. Засега навярно могат да се вземат някакви предпазни мерки от държавата, преди да е станало късно.

- 10.** Антикризисна помощ не може да се оказва на **офшорни компании**.

В. Обобщение

Правителството очаква спад на БВП за тази година 3%, а аз прогнозирам 8-10%, т.е. приблизително толкова, колкото се очаква общо за ЕС.

Пак по моя оценка, обявените до сега **антикризисни социално-икономически намерения на правителството (ако бъдат осъществени), се равняват на 3-4% от БВП**. На практика до сега едва ли са осъществени подобни мерки за 1 процент от БВП. Над всички преобладават кредитите, което е голяма грешка. Кредитът има само частичен, често пъти дори символичен характер на помощ, в настоящата криза. **Истинска помощ е тази, която е пряка и безвъзмездна.**

Набелязаните от мен 52 антикризисни икономически и социални мерки, които предадох на Правителството, се равняват на 18-20% от БВП, т.е. толкова, колкото обявяват някои страни от Западна Европа. Правителствените институции, ако ги приемат, могат да ги конкретизират и прилагат незабвно. Както посочих в началото, пари за това има. Нужна е само политическа воля.

Настъпва тежка икономическа криза. Стотици хиляди хора ще останат без работа и доходи. Стотици малки и средни предприятия ще фалират. Трябва да вземем масирани антикризисни мерки, преди да е станало много късно.

19 Април 2020 г.